

Ez az Egyesült Nemzetek Szervezete

Rövid áttekintés

Az ENSZ egy nemzetközi szervezet, nem egy világkormány

Az Egyesült Nemzetek egy szuverén államokból álló szervezet. Ezek az államok önkéntesen csatlakoznak az ENSZ-hez, hogy a béke fenntartása érdekében egyesítsék erőiket, elősegítsék a nemzetek közötti barátságos viszonyt és támogassák a gazdasági és társadalmi előrehaladást. Az ENSZ hivatalosan 1945. október 24-én jött létre. Akkoriban 51 ország, 2007. márciusában már 192 ország volt az ENSZ tagja.

Az ENSZ a világ szinte összes országa számára fórumot, találkozóhelyet jelent. Viták és problémák megoldását szolgáló fórumot tehát, amely lehetőséget ad az államoknak arra, hogy bármely, az emberiséget érintő kérdésben cselekedjenek.

Bár néha a "nemzetek parlamentjének" nevezik, az ENSZ nem egy államok fölött álló állam, és nem is a kormányok kormánya. Nincs hadserege, és nem vet ki adókat sem. A tagok politikai akaratától függ, hogy döntéseit végrehajtsák-e, és feladatainak végrehajtásához a tagállamok hozzájárulásaira támaszkodik.

Az Egyesült Nemzetek központi szerepet játszik a nemzetközi szinten jelentkező feszültségek csökkentésében, a konfliktusok megelőzésében és a már kialakult harci cselekmények beszüntetésében. Tevékenysége kiterjed környezetünkre, a világűrre és a tengerekre egyaránt. Hozzájárult számos betegség eltűnéséhez és az élelmiszer-termelés kibővítéséhez. Védi és támogatja az egyének jogait azáltal, hogy az emberi jogok terén globálisan érvényes szabványrendszert hozott létre.

Az ENSZ hat fő szerve

Közgyűlés

A Közgyűlés (General Assembly) az Egyesült Nemzetek legfőbb tanácskozó testülete, amely az összes tagállam képviselőiből áll. Az ENSZ alapokmánya értelmében bármilyen kérdést megvitathat, és ajánlásokat tehet a tagállamoknak (kivéve amikor egy vitás kérdést vagy helyzetet a Biztonsági Tanács éppen tárgyal). A Közgyűlésben – nagyságától függetlenül – minden állam egy szavazattal rendelkezik. A fontos döntésekhez a szavazatok kétharmada szükséges.

A Közgyűlés minden évben szeptembertől decemberig ülészik. A Biztonsági Tanács vagy a tagállamok többségének kérésére a Közgyűlés rendkívüli ülésszakot hívhat össze.

A Közgyűlés munkáját hat főbizottsága, az Emberi Jogi Tanács, más támogató testületek, és az ENSZ Titkársága végzi.

Biztonsági Tanács

A Biztonsági Tanács (Security Council) az Alapokmány értelmében elsődlegesen felelős a nemzetközi béke és biztonság fenntartásáért. Bármikor összehívható, amikor a békét veszély fenyegeti. A testület döntéseit a tagállamoknak kötelezően végre kell hajtania. Amikor a békét veszély fenyegeti, és a probléma a Tanács elé kerül, az általában először az érintett felekkel közösen próbál békés úton megegyezésre jutni.

Amennyiben a fegyveres konfliktus már nem megelőzhető, úgy a Tanács a fegyvernugvást igyekszik elérni. A Tanács békefenntartó missziót küldhet a konfliktus helyszínére, vagy gazdasági szankciót szabhat ki és embargót vezethet be a béke helyreállítása érdekében.

A Tanácsnak 15 tagja van: öt állandó - Kína, Franciaország, az Orosz Föderáció, az Egyesült Királyság, és az Egyesült Államok - és tíz, a Közgyűlés által földrajzi alapon kétéves időtartamra megválasztott tag. A döntések meghozatalához kilenc szavazat kell. Az ügyrendi kérdéseket leszámítva a döntéseket nem lehet meghozni, ha azokról valamelyik állandó tag nemmel szavazott (ez az ún. vétójog). A Tanács ajánlásokat tesz a Közgyűlésnek az új főtitkár kinevezésére és új tagállamok felvételére az ENSZ-be. Több ország ki szeretné bővíteni a Tanács tagjainak számát új állandó és nem állandó tagokkal.

Gazdasági és Szociális Tanács

A Gazdasági és Szociális Tanács (Economic and Social Council - ECOSOC) koordinálja az ENSZ, valamint az ENSZ-család szakosított intézményeinek és szervezeteinek gazdasági és szociális munkáját. A tanácsnak 54 tagja van, akiket különböző régiókból választanak a testületbe. Az ENSZ munkájának 70 százaléka a magasabb életszínvonal, teljes foglalkoztatottság elérését, a gazdasági és szociális előmenetelt és a fejlesztést szolgálja. A tanács olyan tevékenységeket javasol és irányít, melyek a fejlődő országok gazdasági növekedését segítik, támogatják az emberi jogok előmozdítását és a szegénység és alulfejlettség elleni harc elleni globális együttműködést.

A speciális szükségleteknek megfelelően a Közgyűlés olyan szakosított ügynökségeket hozott létre, mint az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO), az Egészségügyi Világszervezet (WHO), az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO), illetve olyan programokat indított, mint az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP), az ENSZ Gyermekalapja (UNICEF), és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR). Ezen ügynökségek és programok munkáját a Gazdasági és Szociális Tanács koordinálja.

Gyámsági Tanács

A Gyámsági Tanácsot (Trusteeship Council), az ENSZ Alapokmányának értelmében, a Nemzetközi Gyámsági Rendszer alá rendelt gyámsági területek – korábbi gyarmatok és függőségi területek – igazgatásának felügyeletére a második világháború végén hozták létre, hogy előmozdítsa a gyámsági területek lakóinak előrehaladását, továbbá támogassa az önkormányzat irányába tett fejlődésüket és függetlenné válási folyamatukat.

A Gyámsági Tanács létrehozása óta több mint 70 gyarmati terület, beleértve az eredeti 11 gyámsági területet, érte el függetlenségét az Egyesült Nemzetek segítségével. Ennek eredményeképpen 1994-ben Tanács hivatalosan felfüggesztette tevékenységét, ezután akkor és ott található, amikor a helyzet azt megkívánja.

Nemzetközi Bíróság

A Nemzetközi Bíróság (International Court of Justice - ICJ) az ENSZ legfőbb bírói szerve. A Nemzetközi Bíróságban, amelyet gyakran a "világ bíróságának" is neveznek, a Közgyűlés és a Biztonsági tanács által megválasztott 15, különböző államból származó bíró elnököl. A Bíróság, a nemzetközi jog alapján, kizárólag államok közötti jogi vitákat old meg, azaz a bíróság nem nyitott magánszemélyek előtt. Amennyiben egy állam nem kíván a bírósági ügyek részese lenni, úgy kimaradhat azokból, azt az esetet leszámítva, ha részvételét speciális nemzetközi egyezmények rendelik el. Ha egy ország elfogadja a Bíróság joghatóságát, akkor teljesítenie kell annak döntéseit.

A Nemzetközi Bíróság székhelye Hágában, Hollandiában van. A Bíróság irodái a "Béke palotában" található, amelyet a magánkézben levő, non-profit Carnegie Alapítvány épített az Állandó Nemzetközi Bíróság – a jelenlegi bíróság elődje – székhelyéül. Az ENSZ az épület használatáért évente hozzájárulást fizet az alapítvány számára.

Titkárság

Az ENSZ Titkárságát nemzetközi személyzet alkotja, akik az ENSZ székházban, New Yorkban, illetve az ENSZ további hivatalaiban Genfben, Bécsben, Nairoiban és más helyszíneken dolgoznak.

Részlegi és irodái 175 országból összesen 16.000 embert foglalkoztatnak. A békefenntartó

missziók civil személyzetét is beleszámolva, a Titkárság teljes személyzete körülbelül 30.000 fő. A Közgyűlés, a Biztonsági Tanács és a többi szerv irányításával ezek a munkatársak végzik az Egyesült Nemzetek anyagi és adminisztrációs munkáját.

A Titkárság vezetője a főtitkár, akit a Biztonsági Tanács javaslata alapján a Közgyűlés nevez ki ötéves időtartamra. A Szervezet legfőbb adminisztratív tisztségviselőjeként a főtitkár irányítja annak munkáját. Ő felel az Egyesült Nemzetek különböző szervei által hozott döntések végrehajtásáért is.

A Főtitkár bármilyen ügyet a Biztonsági Tanács figyelmébe ajánlhat, amely szerinte veszélyezteti a nemzetközi békét és biztonságot. Jószolgálati szerepét felhasználhatja konfliktusok megelőzésére, illetve az országok közötti viták békés rendezésére. A főtitkár saját hatáskörben járhat el humanitárius, vagy más különlegesen jelentős problémák esetén.

Az ENSZ megalapítása óta mindössze nyolc főtitkár volt hivatalban:

Trygve Lie (Norvégia), 1946-1952
 Dag Hammarskjöld (Svédország), 1953-1961
 U Thant (egykori Burma, ma Myanmar), 1961-1971
 Kurt Waldheim (Ausztria), 1972-1981
 Javier Pérez de Cuéllar (Peru), 1982-1991
 Boutros Boutros-Ghali (Egyiptom), 1992-1996
 Kofi Annan (Ghána), 1997-2006
 Ban Ki-moon (Koreai Köztársaság), 2007 óta

A béke nem csak egy álom

Az ENSZ békére való törekvésének leginkább látható szimbólumai a kék sisakos ENSZ békefenntartók. Az ENSZ békefenntartó műveleteinek katonai személyzetét a tagállamok önkéntesen adják, ők töltik be a pártatlan harmadik fél szerepét. Segítenek a fegyvernugvás megteremtésében és fenntartásában, valamint ütközőzónát alkotnak a konfliktusban álló felek között. Jelenlétük segít lehetővé tenni a konfliktusok békés rendezését diplomáciai csatornákon keresztül. Míg a békefenntartók a helyszínen a béke fenntartásáért felelnek, addig az Egyesült Nemzetek közvetítői találkoznak az egymással szemben álló felek, vagy országok vezetőivel és megpróbálják a vitát békés úton rendezni.

A békefenntartás manapság több, mint a béke és biztonság fenntartása. A békefenntartók egyre inkább részt vesznek a politikai folyamatok, az igazságszolgáltatási reformok elősegítésében, a rendvédelmi és rendőri erők kiképzésében, a korábban harcban álló felek lefegyverzésében és az aknamentesítésben.

2005-ben a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség és igazgatója, Mohamed El Baradei kapta a Nobel békedíjat. Ez volt a kilencedik alkalom, hogy a Nobel Bizottság az ENSZ-et tüntette ki a békedíjjal. Korábban békedíjat nyertek: az ENSZ és Kofi Annan (2001), az ENSZ Békefenntartó Erői (1988), az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (1954 & 1981), a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (1969), az ENSZ Gyermekalapja (1965), Dag Hammarskjöld (1961) és Ralph Bunche (1950).

Békefenntartás világszerte

Az ENSZ békefenntartói 1948-óta 63 békefenntartó missziót állítottak fel, több mint 170 regionális konfliktus békés rendezésében vettek részt, és több mint 45 ország lakosságát segítették hozzá, hogy szabad és tisztességes választáson vegyen részt. Az ENSZ békefenntartó erőihez 119 ország járult hozzá katonai és rendőri erejével. Az ENSZ békemissziói kevésbé drágák, mint a nemzetközi beavatkozás más formái. 2008 júniusában több, mint 110.000 fő teljesített szolgálatot mintegy 20 ENSZ békefenntartó műveletben, négy kontinensen, tíz időzónában, közvetlenül befolyásolva több száz millió ember életét. A jóváhagyott békefenntartói költségvetés 2008. július 1 és 2009. június 30 között körülbelül 6,3 milliárd amerikai dollár, ami kevesebb, mint a világ védelmi kiadásának 0,5 százaléka.

Emberi jogok mindenki számára

Az ENSZ által 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata az emberi jogok minden nemzet számára általános szabványává vált. Ezen Nyilatkozat alapján a kormányoktól elvárható, hogy kötelezettségüknek eleget téve biztosítják, hogy minden emberrel, legyen gazdag vagy szegény, erős vagy gyenge, férfi vagy nő, egyenlően bánjanak, fajra és vallásra való tekintet nélkül.

Azóta az ENSZ számos emberi jogokkal kapcsolatos nemzetközi egyezményt fogadott el, többek között a nők és gyermekek jogairól, vagy a faji megkülönböztetés tiltásáról. A kormányok azzal, hogy elfogadják ezeket az egyezményeket, egyúttal elfogadják, hogy ezeket be is tartják. Az egyezmények megsértése esetén esetleg létrehozott testületek vizsgálják meg az esetet, és javaslatokat tesznek a helyzet megoldására. Az ENSZ elítélhet egy országot, ha az nem tartja be valamely emberi jogi egyezményben foglalt kötelezettségeit.

A 2006. júniusában alakult Emberi Jogi Tanács az emberi jogokról való párbeszéd és együttműködés elsődleges globális fóruma. A közgyűlés szerveként közvetlenül a szervezet teljes tagságának felel, és az ENSZ Emberi Jogok Főbiztossága vezeti.

Fejlesztés: egy másik szó a békére

A világon körülbelül 980 millió ember él rendkívüli szegénységben – azaz ők naponta kevesebb, mint 1 amerikai dollár jövedelemmel rendelkeznek. Ezek az emberek gyakran nem férnek hozzá a méltó élet alapvető feltételeihez, így elegendő élelmiszerhez, ivóvízhez, megbízható egészségügyi ellátáshoz, megfelelő lakhatáshoz, az alapfokú oktatáshoz és képzéshez, valamint önálló megélhetésük biztosításához szükséges alapvető feltételekhez. A tartós világbéke egészen addig nem megvalósítható, amíg nem tudjuk mindenki számára biztosítani a társadalmi és gazdasági fejlődés lehetőségét. Az Egyesült Nemzetek erőforrásainak több, mint 80 százalékát fordítja ezen célok elérésére.

A 2000 szeptemberében rendezett Millenniumi csúcstalálkozón, a világ vezetőinek legnagyobb tanácskozásán, fogadták el a Millenniumi Nyilatkozatot, amelyben a nemzetek elkötelezik magukat egy új, globális partnerség mellett, a rendkívüli szegénység csökkentése érdekében. A Nyilatkozat továbbá egy sor határidőhöz kötött célt állapít meg, Millenniumi Fejlesztési Célok néven. A Millenniumi Fejlesztési Célok a világ célkitűzéseit jelentik a rendkívüli szegénység különböző dimenzióinak, úgy mint a szegénység, az éhezés, a betegségek, a megfelelő lakhatás hiánya, és a társadalomból való kirekesztettség kezelésére. Ezzel egy időben elősegíti a nemek közti egyenlőséget, az oktatás fejlesztését és a környezet fenntarthatóságát. Emellett a Millenniumi Fejlesztési Célok egyben az alapvető emberi jogok céljai is – azaz minden ember joga az egészséghez, oktatáshoz, lakhatáshoz és biztonsághoz.

* * * * *

07-26301 – DPI/1938.Rev4 – May 2007

A magyar verziót az ENSZ Bécsi Információs Szolgálata készítette – 2008. augusztus